

Det var aarhundreders taushet hun brøt

Taler

Gina Krog

Dato

31 mai 1911

Sted

Slottsparken, Kristiania

Omstendigheter

Avdukingen av Camilla Collett-statuen

1 Norges frihetsdag har vi nylig feiret. Igjen er tankerne gaat til Eidsvold, til 1814, til grundloven. Aar efter aar tar vi minderne frem om Eidsvoldsmændene, om vore fædre. Aldrig synes vi, at vi kan faa fuldtakket dem for den arv de ga os.

5 Mændene, fædrene! - Men kvinderne, mødrene? Hvorfor fortæller historien os ingenting om dem? Hadde de ikke et eneste ord at si, ikke et indvielsens ord over verket?

Nei, ikke et ord hører vi.

10

Men vor frihet, den fødtes i smerte, den døptes i lidelsens daap. Uaar, krig hadde det været, sult og nød var i landet. Det er jo netop eventyret det, at med slike kaar i landet, og med de mægtiges øine truende rettet mot os - fik vi allikevel lykke til at grundlægge verket. - -

15

Men det vet vi, at naar sorg og savn og nød er i landet, saa lider kvinderne som værst - da er det mødrene, som bærer de tyngste byrder. Og om der ikke er en vakker prinsesse i eventyret at, fortælle om - hører vi saa ikke et nøddrop fra kvinder, en klagende bøn?

20

Nei, ikke en klage, ikke et suk naar til os.

25

Men da vaar igjen kom i landet - da det spiret og brøt sig frem i digtning og lysende kamp: 30-aarene, med høvdingnavnene Wergeland, Wellhaven - blander der sig da ikke kvinderøster med i koret?

Nei, - taust, stille, stumt som før.

30 Men i det dæmrende lys ser vi omridsene av en skikkelse. En høi, slank, fin
kvindeskikkelse. Bævende, alvorlig staar hun og ser paa kampen. Det er den
unge Camilla Wergeland fra Eidsvold. Saa taus og saa stille, ogsaa hun.

Men da hun senere, efter aar, brøt tausheten, da fortæller hun: Det var en
35 prægtig og morsom kamp, og alle saa til, men blodet det flød, og de kvæstede de
agtede man ikke paa.

Selv var hun den værst saarede. For de stridende høvdinger - begge stod de
hende nær, og begge var de hende kjær.

40

Da hun brøt tausheten! Vi vet, hvad der fulgte. Nye strenge rørtes. Vor litteratur
fik nye skatte at gemme, og ordene tonet, uten rim og rytmer, med ukjendt
velklang i vore ører:

45 Men spør hende selv - da hun brøt tausheten? - Et skrik var det som undslap
mig, sier hun. Fangen var hun, som med sit blod optegner sine beklendelser paa
en strimmel tøj. "Jeg sad dog længe, længe i den varetægtscelle, som kaldes
kvinde, før det faldt mig ind at skrive paa lappen." - -

50 Ja, da ropet endelig naar utover murene, da forstaar en. I fangenskap var de
kvinderne i landet - derfor saa tyst og stille. - - -

Hun friddes ut. Det var hendes bedste ven, hendes mand - "min husbond kjær",
sier hun, som hjalp hende. Siden kom de lange, tunge aar, men da hun har
55 vundet lidelsens mot, trær hun ensom ut i kampen, og da lyder det:

"Men tale vil jeg nu, kunde mine ord som lyn der splitter falde ned i alle stumme
sjele, fortrykte som min engang var det, kvalte som min."

60 Hun talte - det var aarhundreders taushet hun brøt. Det var tusener og atter
tusener af kvinder, som talte gjennem hendes mund. Deres kval gav hun mæle. -
-

Og saa vilde folk, at Camilla Collett ikke skulde klage. Ikke over egne sorger og
65 forurettelser i det mindste skulde hun faa klage.

Skulde hun ikke? Hun, som vidste hun var befrieren, som talte med indiviellsens myndighet, som kom med personlighetens egne guld i gave. Og som saa, at alt
70 det halvveis og lunkne og middels og godtkjøps, det tok op plassen og trak folk til, mens hun fik - "udpegelsen og forglemmelsen" og de taapelige domme og de nedladende raad.

Det er sandt, hun kunde bøie sig dypt over egen smerte, - - men derfra steg det
75 saa til klage over den uret, som andre kvinder led, og da var det som tid og rom ikke var til. Hun kunde lide med det fjerneste, som om det var nær, og ved fortidens minder, som om det skede i nuet.

Der er dem, som kan hårde sig, saa de ikke faar saar. Er det en vinding? Jeg vet
80 det ikke, men jeg vet, at hun kunde det ikke. Og jeg tror, det var godt for os hun ikke kunde.

"Noen," sier Bjørnstjerne Bjørnson, "har en tilværelse, som er aandigere, finere, end andres, fordi deres hud er nænsommere. Det er dette, som ligner svakhet.
85 Men just disse drar med tusen rodtraader kraft til sig av dypere lag og staar med frisk, rik krone, naar de andres tørker, og med smidig styrke, naar de andres knækker."

Hvor det passet paa Camilla Collett, vet de som kjendte hende i hendes høie
90 alder. Et barns aapne sind, saa taknemlig for hver lysstraale, med saa frisk og sterk følelse og interesse for alt som eiet liv.

Her paa disse Veiene har hun gaat, baade naar hun var glad og bedrøvet. Helst under de gamle lindetrærne derborte. Under deres skygger har hun talt om
95 fortidens kaar og om sin tro paa fremtiden.

"En umaadelig fremtid ligger for kvinderne, de vil en dag give verden en anden skikkelse". Saa sikkert trodde hun, det gav trøsten, naar det gjaldt vor sak.

Men personlig kunde hun ikke finde trøst i det fjerne, i æren, i eftermælet, nei, hun trængte næring for sit sind, forstaaelse og en sympati som ikke bare gav sig
100 uttryk i en festens stund. Efter "hjertets daglige brød" hungret hun.

Og hun sa: Jeg vet det vil komme altsammen - engang, naar jeg er gaat bort, men
105 da kan en jo saa inderlig godt undvære det ...

Ja, hun kan undvære det, men vi kan ikke undvære hende. Vi hylder hende vor høvding, vor første.

110

Hadde ikke jeg været, saa var en anden kommet som den første, sa hun, for nu var tiden der. Men vi sier: en lykke at hun var der da tiden var der. Hun med den store moralsk intuitive evne, med den flammende hellige vrede, med den bævende medfølelse. Hun med sin sjælfuldhet, sin sanddruhet, sin urokkelige troskap.

115

For en arv hun har git os, og hvor det forpligter!

Kvinder av alle slegtled hylder hende idag. Fru Vilhelmine Ullmann, født Dunker, har sendt mig et brev. Det er hende en sorg ikke at være tilstede ved Camilla Colletts monument idag, men, sier hun, "her i min ensomhed, hvor lyset snart slukkes, takker jeg hende i mit hjerte, fordi hun med dristighed og ynde brød veien frem til en tid da menneskeofre ikke mer kræves".

120

125 Saa taler hendes samtidige, mens de unge staar vagt om hendes minde. - -

Camilla Collett hadde ikke fra begyndelsen tænkt sig en kvindereisning, som den blev. Hun hadde ikke ment at kvinderne selv skulde kjæmpe saa haardt for sin sak. Men hun forstaar snart at det trænges. Hun speider og finder - kvindemishandlingen, kvindeforagten, kvindenedrakkelsen i liv og i literatur; hun ser skjændselsinstitutionerne. Da sier hun: "det maa føre til opløsning, til avgrunden, hvis ikke en almindelig energisk reisning fra de undertryktes side kan forebygge det. Hvorledes skal redningen komme? Ved at befordre kvindens frigjørelse helt og holdent, ved at lade hende skrive sine egne æreslove, ved at lade hende ta ansvaret likeoverfor sin egen moralske bevidsthed.

130

135

Det er den kvindelige følelse hun vil fri av fangenskap og gi mot. Ikke den som er lavet efter opskrift, for at danne en pikant motsætning til mandens natur, heller ikke den, som er "en afglans af mandens begjær," en kopi. Nei ikke det, som kaldes, men det som er kvindelighet, det som hviler dypt i kvinders eget væsen vil hun skal træ frem og - naar nøden er størst - ta ledelsen i samfundet, der hvor det sjælelige, det rent menneskelige ikke kan holde skritt med al den anden utvikling som gaar med sterkere og sterkere fart. - -

140

Og hvor langt er vi saa kommet paa veien mot det fuldkommenhetens maal,
hun tok sigte paa - hvor langt i frigjørelsens arbeid? - - -

150 Mure har vi set falde. Stumme er de ikke lenger alle kvindene i landet,
kvælnings død slipper vi nok, Gud være lovet! Stemme har vi faat mange av
os.

Og den erkjendelse har vi set voxe, at saalenge kvindene er i trældom, saalenge
er Norge ikke frit og kan ikke opfylde sin mission blandt folkene.

155 For friheten og retfærdigheten maa vi arbeide og ofre - hver dag som gaar. Mænd
og kvinder sammen maa rydde grunden.

160 Under dette rydningsarbeide er det vi ser, at om de ytre murene er faldt, saa er
der fler igjen, og at varetægtscellen endnu lokker for kvinders sjæleliv. Derfor vet
vi, at for hvert skritt vi gaar fremover lurar nye farer, og ny kamp venter os.

Men ikke tar det motet fra os. Nei. Med et levende haap mot fremtidens dag
reiser kvinder dette minde!

165 Det er vort Eidsvoldsmonument.

Fra det skal tankerne, aar efter aar, gaa tilbake til vore fædre, med tak for den arv,
de gav os: Frihetsverkets begyndelse.

170 Og naar dækket falder, staar hun og viser vei fremover. For denne slegt og for de
slegter som kommer, altid lenger indover og fremover mot frihetsverkets
fuldendelse.

175

180

Kilde

Nylænde, Tidsskrift for Kvindernes sak. Utgitt og redigert av Gina Krog, 25 Aargang. Kristiania, 15de Juni
1911, s. 209-213.

Emner

185 Avduking, Camilla Collett, Hyllest, Kvinner, Kvinnesak

URI

<https://www.virksommeord.no/tale/det-var-aarhundreders-taushet-hun-brot>

190

195

200

205

210

215

220